6. Verdisetting av biologisk mangfold

6.1 Bakgrunn og avgrensning

6.2 Naturtyper

6.3 Rødlistearter

6.4 Vilt

6.5 Ferskvann

6.6 Marint

6.7 Sammenstilling av data og verdisetting

6.1. Bakgrunn og avgrensning

Det er ingen enkel fasit for hvordan en skal verdisette ulike data om biologisk mangfold. Metoden som beskrives her viser hvordan kommunene kan sammenstille ulike datasett de har om biologisk mangfold slik at disse er håndterlige i praktisk forvaltning.

Utgangspunktet er å vise hvordan ulike typer registreringer av naturkvalitetsdata kan kombineres til å angi relative verdier mellom områder med hensyn til biologisk mangfold. Kommunene vil ha forskjellige kilder for informasjon om biologisk mangfold. Her er det kun beskrevet hvordan de mest sentrale og nasjonale registreringene kan knyttes sammen for å identifisere de viktigste områdene for biologisk mangfold. Følgende datasett er vurdert i denne sammenheng:

- **Naturtyper** jf. DN-håndbok 13-1999 og DN-håndbok 13 2. utgave 2006
- **Vilt** jf. DN-håndbok 11, 1996
- **Rødlistearter** jf. Norsk rødliste 2006
- **Ferskvann** jf. DN-håndbok 15-2000. (finnes bare i nettversjon)
- **Marint** jf. DN-håndbok 19-2001 revidert 2007.

De ulike kategorier/viktighetsklasser, som er beskrevet i veilederne nevnt ovenfor, kan brukes direkte når en skal vurdere biologisk mangfold. Verdisetting for vilt tar utgangspunkt i DN-håndbok 11, verdisetting for rødlistearter følger trusselkategoriene i den nasjonale rødlista, marine naturtyper følger DN-håndbok 19 og verdisetting i ferskvann følger DN-håndbok 15. For at ikke systemet skal bli for komplisert har vi kun delt inn de fem omtalte datasettene i to prioriterte kategorier; **A (svært viktig)** og **B (viktig)**. Kommunene kan også ha andre typer data som bør vurderes når de skal komme fram til de viktigste arealer for biologisk mangfold. Det er viktig å være oppmerksom på at B-kategorien her omfatter områder som er viktige i biologisk mangfold-sammenheng og ikke angir en generell «B-status».

Ved denne type kartlegging vil en ofte registrere lokaliteter som ikke når opp i prioriteringen. Slike lokaliteter kan likevel være viktig i lokal sammenheng, og kan gis verdien **C (lokalt viktige)**. C-områder vil også kunne inneholde andre naturtyper og arter enn de som er plukket ut i håndbøkene.

6.2. Naturtyper

Følgende kriterier ligger til grunn for utvelgelse av naturtypene:

- Forekomst av rødlistearter
- Truete vegetasjonstyper
- Kontinuitetsområder
- Artsrikdom
- Sjeldenhet
- Viktig biologisk funksjon
- Spesialiserte arter og samfunn (spesielle økologisk krav)
- Naturtyper med høy produksjon
- Sterk tilbakegang.

Kriteriene er nærmere beskrevet i kap. 3.1. Alle naturtypene som beskrives i håndboka er viktige for biologisk mangfold og skal kartlegges. I kap. 5 er det gjort en verdisetting av svært viktige og viktige lokaliteter/utforminger innen naturtypen. Som kriterier for en verdisetting av lokaliteter innen en naturtype brukes:

- Størrelse
- Grad av tekniske inngrep
- Kontinuitetspreg
- Forekomst av rødlistearter og truete vegetasjonstyper (se presisering nedenfor)

- Sjeldne utforminger (nasjonalt og regionalt)
- Mangfold av arter og naturelementer
- Hevdstatus (for kulturbetingete naturtyper)
- Del av et helhetlig landskap (for kulturbetingete naturtyper)

Det må i tillegg her utøves et skjønn der også andre vurderinger kommer inn. Kategoriene for naturtyper er:

A1- alle utforminger og/eller lokaliteter som er vurdert til svært viktig i håndboka (se under beskrivelsen av hver naturtype kap. 5).

B1- alle utforminger og/eller lokaliteter som er vurdert til viktig i håndboka (se under beskrivelsen av hver naturtype kap. 5).

Generelle kriterier for verdisetting på grunnlag av forekomst av rødlistearter og truete vegetasjonstyper er gjengitt nedenfor. For rødlistearter gjelder kriteriene dersom naturtypen har en viktig funksjon for en rødlisteart (for eksempel leveområde, yngleområde eller trekkvei). Dersom bare en del av lokaliteten er viktig for rødlistearter skal kriteriene brukes bare for denne delen, dvs. at en lokalitet deles opp i flere med ulik verdi. Både leveområder for rødlistearter og truete vegetasjonstyper bør registreres som egne lokaliteter, som da blir søkbare i Naturbase.

Rødlistearter (Norsk Rødliste 2006)

Viktige: Lokaliteter med rødlistearter i kategorien sårbar (VU), eller der det er sannsynlig med slike forekomster. Lokaliteter med flere arter i kategorien nær truet (NT).

Svært viktige: Lokaliteter med rødlistearter i kategoriene kritisk truet (CR) og sterkt truet (EN), eller der det er sannsynlig med slike forekomster. På rødlista regnes artene i kategoriene kritisk truet (CR), sterkt truet (EN) og sårbar (VU) som truete

Kartleggingen som beskrives i håndboka vil gi en rimelig god oversikt over det mest verdifulle biologiske mangfoldet i kommunen. Kartlegging og bevaring av kommunens biologiske mangfold er en kontinuerlig prosess der ny kunnskap stadig må innarbeides.

Gjennom prosjektet «Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap i Norge» (sluttrapport fra 1994) er det registrert verdifulle kulturlandskap i de aller fleste kommuner. Registreringen var basert på biologisk/økologiske og kulturhistoriske verdier, og kriteriene for prioritering av områdene var kontinuitet, representativitet, sjeldenhet, særpreg, mangfold m.v. I de fleste tilfeller omfatter kulturlandskapsområdene flere delområder, natur- og vegetasjonstyper. Kommunene må sjekke hvordan biologisk mangfold er vurdert, og gjøre en vurdering i tråd med naturtypene i denne håndboka, men de biologiske verdiene er stort sett registret på naturtypenivå som håndboka. I noen tilfeller kan det være nødvendig med feltbefaring for å vurdere og avgrense naturtypene innenfor de nasjonalt registrerte kulturlandskapene.

Verneområdene vil i varierende grad inneholde naturtyper fra denne håndboka, fordi kriteriene som er brukt ved vern er noe annerledes enn de kriteriene som er brukt ved utvelgelse av de prioriterte naturtypene. Grensene for et verneområde er fastsatt ut fra både biologiske kriterier og forhandlinger med bl.a. grunneiere, og faller ofte ikke sammen med naturtypen som skal avgrenses. Før verneområder som inkluderes i naturtypekartleggingen må de derfor vurderes med hensyn på naturtype, verdi og avgrensing. I noen tilfeller vil det også være nødvendig med feltbefaring.

6.3. Rødlistearter

A_2 – omfatter kategoriene kritisk trua (CR) og sterkt trua (EN)
B_2 – omfatter kategorien sårbar (VU)
Kategorien nær truet (NT føres til C)

Kategoriene ovenfor er brukt i Norsk Rødliste 2006.

Grunnlagskriteriene for inndeling i ulike kategorier slik det er gjort i den nasjonale rødlisterapporten vil også gjelde som kriterier for prioritering av biologisk mangfold. I tilfeller der kommunene har opplysninger om arter som er sjeldne lokalt eller regionalt kan disse verdisettes som lokalt viktige (C). Det vil bli utarbeidet retningslinjer for kartfesting og verdisetting av slike artsforekomster, der det også kan bli aktuelt å verdisette enkelte forekomster som viktige (B).

6.4. Vilt

A_3 - Arter/funksjonsområder med vekt 4 og 5

B_3 - Arter/funksjonsområder med vekt 2 og 3

Utgangspunktet her er den metodikken som er beskrevet i DN-håndbok 11 (1996) Viltkartlegging. Systemet som brukes i viltkarthåndboka med vekting for å komme fram til en rangering av viltområdene, fungerer også som verdisetting for biologisk mangfold. Her vurderes alle arter av amfibier, krypdyr, fugl og landpattedyr. Tabellen i Viltkarthåndboka som viser vekttall for arter/funksjonsområder brukes også som en vurdering av viktighet for biologisk mangfold direkte. Arter/funksjonsområder er her vektet i en skala fra 1 til 5, der 4-5 tilsvarer svært viktig (A), 2-3 tilsvarer viktig (B) og 1 tilsvarer lokalt viktig (C).

6.5. Ferskvann

A_4 - Lokalitet med nasjonal verdi

B_4 - Lokalitet med regional verdi

Utgangspunktet for å dele inn i viktighetsklassene A og B når det gjelder biologisk mangfold i ferskvann, er metodikken beskrevet i DN-håndbok 15-2000. Håndboka tar for seg hvordan kommunene kan kartlegge ulike forhold knyttet til ferskvannslokalitetene for bruk i praktisk, lokal arealforvaltning. Ved verdisetting av biologisk mangfold/nøkkelbiotoper er systemet slik at 6 ulike kriterier vurderes som grunnlag for å klassifisere lokaliteten til nasjonal, regional eller lokal verdi. Kriterier som vurderes er: Forekomst av rødlistearter, lokalitetens funksjon (f.eks. viktig gyteområde), naturtype/sjeldenhet, spesielle forhold ved artsrikdom/produksjon, lokal «oase» for plante- og dyreliv og representativitet/urørthet. Også andre forhold som lokalt anses som viktig kan tillegges vekt. For nærmere beskrivelse av kriterier og klassifisering til nasjonal, regional eller lokal henvises til håndboken.

6.6. Marint

A_5 – Lokalitet med nasjonal verdi

B_5 – Lokalitet med regional verdi

Verdisettingen for de marine enhetene som kartlegges etter DN-håndbok 19 er gjort på samme måte som for naturtyper i DN-håndbok 13. Det er angitt kriterier for svært viktig (A-område) og viktig (B-område) for hver enhet som kartlegges. Også her gis det mulighet for å klassifisere i C-områder.

6.7. Sammenstilling av data og verdisetting

Kategori - svært viktig
(A_1, A_2, A_3, A_4, eller A_5
Som nevnt innledningsvis i dette kapitlet er det ingen enkel fasit for verdisetting av biologisk mangfold. Her er det likevel vist en praktisk måte å gjøre dette på. Stort sett vil en kunne si at det som nå havner i A-kategori er områder av regional og nasjonalverdi.

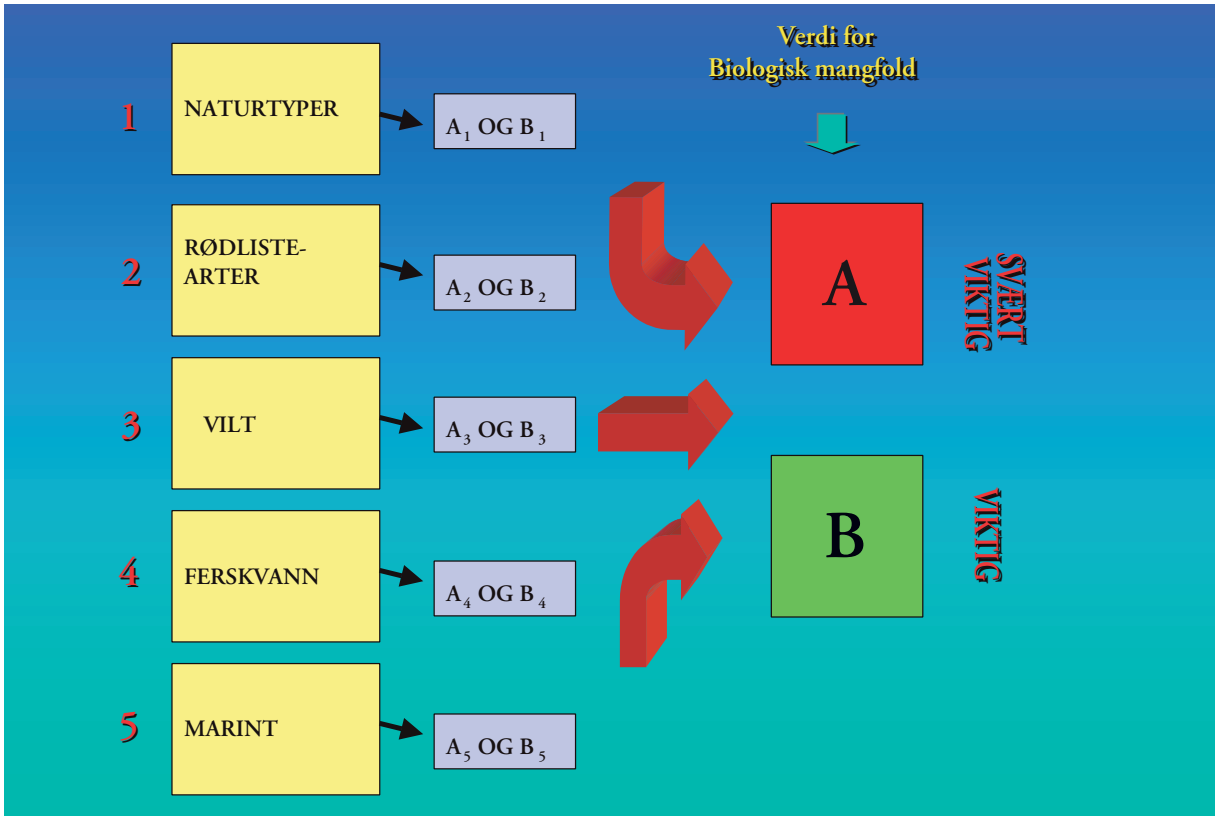
I figur 6.1 er det vist hvordan en kan kombinere de ulike datasettene for å komme fram til endelige prioriteringer. Dette er ment som et hjelpemiddel for å håndtere store mengder data. I utgangspunktet er alle kategoriene under de ulike datasettene viktige for biologisk mangfold, enten det er i A-klassen eller B-klassen. Det er viktig å ta vare på alle kategorier på rødlista og alle artenes funksjonsområder som beskrives i vilthåndboka. Likevel vil det i den praktiske planleggingen kunne være behov for å prioritere mellom viktige områder. Her angis en meget enkel metode for å komme fram til en todeling. Områder adderes ikke opp i verdi selv om en og samme lokalitet kan ha flere B-er. En hovedgrunn til at dette ikke gjøres er at en og samme art både kan være registrert på viltkartet og på rødlista. Denne metoden for verdisetting er et forsøk på forenkling med utgangspunkt i verdisetting som beskrives i de refererte håndbøkene fra DN.

Kommunen bør uansett utøve skjønn og skalere det endelige kartet over viktige områder for biologisk mangfold ut fra lokalkunnskap og fornuftig arrondering.

Kategori - viktig
(B_1, B_2, B_3, B_4 eller B_5)
Grovt sett vil dette være områder som i biologisk mangfold-sammenheng er viktige lokalt og delvis regionalt.

Kommunen kan ha opplysninger som ikke inngår i de datasettene som er omtalt her, men som det likevel er viktig å få med. Dette kan være lokalt eller regionalt sjeldne eller viktige forekomster som kan verdisettes som lokalt viktige (C). I spesielle tilfeller kan de også gå inn i kategori B.

Alle lokaliteter som registreres som en av naturtypene i denne håndboka skal verdisettes som A eller B. I spesielle tilfeller kan en naturtype/forekomst som ikke er beskrevet i håndboka vurderes som "andre viktige forekomster" og verdisettes som A eller B. Som regel bør imidlertid slike forekomster verdisettes som C (lokalt viktige). Ved utarbeidelse av arealplaner vil det være viktig å ha oversikt også over C-områder, og disse områdene legges inn i kommunens databaser.

Figur 6.1: *Verdisetting av biologisk mangfold.*